

Munich Personal RePEc Archive

Commodity structure of Bulgarian international trade with Sub-Saharan Africa

Marinov, Eduard

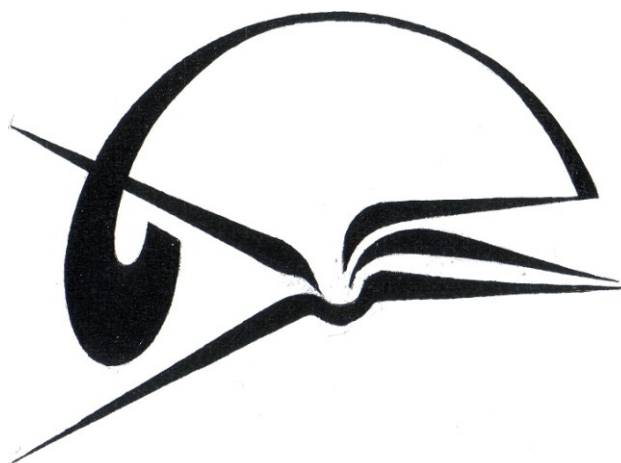
Economic Research Institute at BAS

June 2015

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/80362/>
MPRA Paper No. 80362, posted 25 Jul 2017 10:18 UTC

**УПРАВЛЕНИЕ И
ОБРАЗОВАНИЕ**

**MANAGEMENT AND
EDUCATION**

**ИКОНОМИКА, ФИНАНСИ
СЧЕТОВОДСТВО**

**ECONOMICS, FINANCE
ACCOUNTING**

**УНИВЕРСИТЕТ
“Проф. д-р Асен Златаров”, Бургас
Том XI (1) 2015**

**UNIVERSITY
“Prof. Dr Assen Zlatarov”, Burgas
Vol. XI (1) 2015**

Главен редактор:
проф. д-р Иван Димитров

Помощник главен редактор:
доц. д-р Пенка Пеева

**Научен борд, гост-редактори,
рецензенти:**

проф. д-р Теодорас Тамашунас (Литва)
проф. д-р Тодор Кралев (Македония)
проф. д-р Александър Лотко (Полша)
проф. д-р Ставомир Буковски (Полша)
проф. д-р Суди Апак (Турция)
проф. д-р Василий Герасимчук (Украйна)
проф. д-р Юрий Пасичник (Украйна)
проф. д-р Алгирдас Гаралис (Литва)
проф. Иван Димитров (България)
доц. д-р Октай Емир (Турция)
доц. д-р Дорин Коита (Румъния)
доц. д-р Ирина Алешина (Русия)
доц. Теодор Седларски (България)
д-р Ивайло Михайлов (България)
д-р Велика Бинева (България)

Editor-in-chief:
Prof. Dr. Ivan Dimitrov

Assistant to the Editor:
Assoc. Prof. Dr. Penka Peeva

**Scientific Board, Guest Editors and
Reviewers:**

Prof. Dr. Teodoras Tamosiunas (Lithuania)
Prof. Dr. Todor Krlev (Macedonia)
Prof. Dr. Aleksander Lotko (Poland)
Prof. Dr. Stawomir Bukowski (Poland)
Prof. Dr. Sudi Apak (Turkey)
Prof. Dr. Vasilij Gerasymchuk (Ukraine)
Prof. Dr. Yuriy Pasichnyk (Ukraine)
Prof. Dr. Algirdas Garalis (Lithuania)
Prof. Dr. Ivan Dimitrov (Bulgaria)
Assoc. Prof. Dr. Oktay Emir (Turkey)
Assoc. Prof. Dr. Dorin Coita (Rumania)
Assoc. Prof. Dr. Irina Aleshina (Russia)
Assoc. Prof. Dr. Theodor Sedlarski (Bulgaria)
Dr. Ivaylo Mihaylov (Bulgaria)
Dr. Velika Bineva (Bulgaria)

© Управление и Образование
ISSN 13126121
Бургас, 2015

Университет „Проф. д-р Асен Златаров”
Ул. „Проф. Якимов”, 1
Бургас 8010, България

© Management and Education
ISSN 13126121
Burgas, 2015

Prof. Dr. Assen Zlatarov University
1 “Prof. Yakimov”, Str.
Burgas 8010, Bulgaria

СЪДЪРЖАНИЕ

ИКОНОМИКА, ФИНАНСИ, ИНВЕСТИЦИИ, СЧЕТОВОДСТВО

Счетоводни доказателства за покупката и продажбата на стоки с данък добавена стойност при търговските дружества в сърбия Йелена Симич, Владан Иванович, Миодраг Брзакович, Йасмина Маджгали	5
Финансовата отчетност като функция за осигуряване на количествена отчетна информация Йелена Симич, Владан Иванович	12
Принципите на егоизма на националните социо-икономически приоритети Гана Ликхоносова	18
Анализ на публичния дълг на примера на Република Сърбия Милош Стоянович, Александър Станкович	26
Механизъм на оценката на персонала в условията на иновативно развитие на предприятието Тетяна Калинеску	34
Бюджетиране на проект „строителство на сграда” (част 1) Велика Бинева	39
Бюджетиране на проект „строителство на сграда” (част 2) Велика Бинева	48
Стокова структура на външната търговия на България с държавите от суб-сахарска африка Едуард Маринов	58
Изследване на неактивното население в България в младежка възраст и ролята на публичните политики на пазара на труда Стефан Райчев	63
Проблемът – валутен риск Евгений Стоянов	71
Същност, цели и обхват на дейност на браншовите организации Ваня Георгиева	77
Браншовите организации - правна уредба, органи, членство и допълнителни регистрации Ваня Георгиева	87

СТОКОВА СТРУКТУРА НА ВЪНШНАТА ТЪРГОВИЯ НА БЪЛГАРИЯ С ДЪРЖАВИТЕ ОТ СУБ-САХАРСКА АФРИКА

Едуард Маринов

COMMODITY STRUCTURE OF BULGARIAN INTERNATIONAL TRADE WITH SUB-SAHARAN AFRICA

Eduard Marinov

ABSTRACT: *The importance of African countries, especially of sub-Saharan ones, to Bulgaria is determined by the increasing role of the region in both global economy and policy, as well as its immense economic potential and natural resources. The introduction of the paper presents the dynamics of Bulgarian trade with the countries in Africa and specifically sub-Saharan Africa. The first section discusses the commodity structure of trade relations of Bulgaria with Africa, focusing again on sub-Saharan Africa for the period 2003-2013. Bulgaria's international trade is concentrated in a small number of countries, thus the third section analyses the commodity structure of both imports and export to these main trade partners. The last section of the paper analyses thoroughly the identified in the former sections most traded commodities – copper ores and refined copper, presenting the dynamics of import and export for the period 2006-2013, as well as the share and importance of those products for Bulgaria's international trade in general. Finally, the conclusion summarizes the main insights provoked by the analysis, namely that first, sub-Saharan countries become more and more significant for Bulgaria as trading partners, as the volume of trade with them grew 3 times faster than that of the overall trade flows for the period 2003-2013; second, Bulgaria's trade with those countries is regrettably still weakly diversified with imports and exports being concentrated mainly in primary goods; third, that copper and copper ores are niche products in Bulgaria's trade not only with African countries, but are competitive export products in a global perspective; and finally, the main conclusion of the paper – that both Bulgarian institutions and enterprises are underestimating and underutilizing sub-Saharan African countries as trading partners.*

Key words: international trade, sub-Saharan Africa, main trade partners, copper and copper ores

Въведение

Значението на африканските държави и особено с тези на юг от Сахара за България се определя от нарастващата роля на региона в световната политика и икономика, огромния икономически потенциал и природни богатства.

Общата стойност на търговските потоци на България със страните от Африка за 2013 г. възлиза на малко над 1.2 млрд. евро, което е едва 2.5% от общите търговски потоци и малко над 6.2% от търговията на страната с държави извън ЕС.¹ Износът надвишава вноса почти 4 пъти (съответно 979 и 235 млн. евро), като по двата показателя държавите от Афри-

ка заемат съответно 11% и 2% от извънобщностната търговия на страната и едва 4.4% и 0.9% от общите стойности на износа и вноса. За периода 2003-2013 г. стойността на търговските потоци нараства над 8.5 пъти, като и тук износът расте по-бързо от вноса (съответно 9.1 и 7.3 пъти). Единственият спад през изследвания период е през 2009 г. (с над 35% спрямо 2008 г. при вноса и над 5% при износа), като той е компенсиран още в рамките на следващата година при износа, а при вноса – през 2011 г. Търговското салдо е положително през целия период, достигайки 744 млн. евро през 2013 г.

Стойността на търговията на България с държавите от Африка на юг от Сахара през 2013 г. е около 42% от тази с целия континент (508 млн. евро), като обаче този дял е с 6.5 процентни пункта по-висок спрямо 2003 г. (49 млн.). Общото нарастване на стойността на търговските потоци за периода е над 10 пъти, което е три пъти повече от ръста на

¹ Източник на всички използвани данни е Евростат. Стоковата структура на търговията е представена по основни раздели и конкретни стокосни групи от стандартната международна търговска класификация.

търговия на страната с държави извън ЕС (2.97 пъти). Тези данни показват по доста категоричен начин повишаващото се значение на региона като външнотърговски партньор на страната. Въпреки това търговията с държавите от суб-сахарска Африка заема едва 1% от общите и 2.6% от извън-общностните търговски потоци на България.

И тук, както в случая с целия континент, преобладава износът – и като дял (4% от търговията с държави извън ЕС), и като стойност (359 млн. евро), а вносът е над два пъти по-малко (149 млн., 1,4% от извънобщностната търговия). Интересен е фактът, че двата показателя имат сходни стойности до влизането на България в ЕС (до 2007 г. вкл.), след което се наблюдава сериозен скок в износа – близо 4 пъти само до 2008 г. и почти 6 пъти до 2013 г.

В следващата част ще бъде потърсен отговор на въпроса на какво се дължат наблюдаваните тенденции като се анализира стоковата структура на външната търговия.

Стокова структура на външната търговия

Най-висок дял във външната търговия между България и Африка заемат горивата и масла (26%), храните и живите животни (надолу – храни; 21%), необработените материали, негодни за консумация (надолу – други суровини; 20%) и артикулите, класифицирани главно според вида на материала (надолу – други преработени продукти; 15%). От друга страна, търговията на България с Африка заема сериозен дял от общата търговия на страната с държави извън ЕС при храните (22%), мазнините, маслата и восъците от животински и растителен произход (надолу – масла; 14%) и другите суровини (13%).

Основните износни продукти на България в Африка са минералните горива, масла и подобни продукти (надолу – горива; 32%, 311 млн. евро) и храните (24%, 238 млн. евро), докато при вноса доминират другите суровини (37%, 86 млн.), другите преработени продукти (23%, 54 млн. евро) и химичните вещества и продукти (надолу – химични продукти; 22%, 52 млн. евро).

За периода 2003-2013 г. най-сериозно се е увеличила търговията с горива (с 310 млн. евро), храни (240 млн. евро), други суровини (222 млн. евро) и други преработени продукти (131 млн.). Това са четирите групи стоки, които са увеличили най-много стойността си при износа на България в Африка (съответно

с 308, 226, 150 и 80 млн. евро), докато при вноса, който е значително по-малко, най-голямо е нарастването на търговията с други суровини, други преработени продукти и химични продукти (съответно 72, 51 и 50 млн. евро). За 2013 г. износът надвишава вноса във всички стокови групи, с изключение на химичните продукти (с отрицателно салдо от близо 36 млн. евро) и безалкохолните и алкохолни напитки и тютюна (надолу - напитки и тютюна; минус 10 млн. евро), като най-висока положителна стойност има баланса при горивата и маслата (309 млн. евро).

Търговията със страните от суб-сахарска Африка през 2013 г. е доминирана от другите суровини (42%) и горивата (25%), които заемат и водещо място в износа на България (съответно 40% и 36%, 143 и 129 млн. евро). Другите групи стоки с по-сериозна присъствие в износа са машини, оборудване и превозни средства (надолу – машини; 11%, 38 млн. евро) и другите преработени продукти (8%, 27 млн. евро). И при вноса водещи са другите суровини (46%, 68 млн. евро), другите преработени продукти (32%, 47 млн. евро) и храните (11%, 16 млн. евро). И тук за 2013 г. салдото на България е положително във всички стокови групи, с изключение на другите преработени продукти (-20 млн. евро), напитките и тютюна (-13 млн. евро) и храните (-8.5 млн. евро).

За периода 2003-2013 г. стойността на търговските потоци на всички групи стоки расте, като най-сериозно нарастване бележи търговията с други суровини (207 млн. евро) и с горива (126 млн. евро). Това са и двете групи стоки с най-голямо увеличение в износа (съответно със 142 и 128 млн. евро).

Другите суровини отчитат и най-голям ръст при вноса (68 млн. евро), следвани от другите преработени продукти (45 млн. евро) и храните (13 млн. евро), докато при вноса на горива и химични продукти се наблюдава спад, макар и минимален (съответно с 870 и 520 хил. евро). Сериозният спад на износа за 2013 г. спрямо предходната, както и увеличението на вноса, се дължат главно на промени в стойността на търговията с основно търгуваната стокова група – тази на другите суровини, чийто внос нараства с 57 млн. (близо 6 пъти), а износът намалява с 62 млн. (близо 1/3).

За целия изследван период единствената група стоки, при която общата стойност на търговските потоци намалява, са неклассифи-

цираните другаде (с 1.8 млн. евро за 2013 спрямо 2003 г.).

Във вноса слаб спад за периода се отчита при горивата (0.9 млн. евро) и химичните продукти (0.5 млн. евро), а в износа – при неклафицираните другаде продукти (1.7 млн. евро) и напитките и тютюна (0.8 млн. евро).

Другите суровини са единствената стокова група, при която търговията с държавите от суб-сахарска Африка заема по-сериозно място в общата търговия на България с държави извън ЕС – близо 12% за 2013 г. от общата търговия с други суровини и над 16% от износа (като за 2012 г. делът при износа е близо 22%). При вноса, единствено напитките и тютюна заемат по-сериозен дял от извънобщностната търговия на страната – 14%.

Търговските отношения на България със Африка на юг от Сахара са концентрирани в малко на брой държави. Затова и при разглеждане на стоковата структура на външно-търговските отношения част следва да бъде обърнато специално внимание на онези държави, с които България търгува най-активно.

Основни търговски партньори

През 2013 г. лидери сред африканските държави в търговията с България са Република Южна Африка (187 млн. евро), Намибия (137 млн. евро) и Танзания (57 млн. евро), следвани от Мозамбик (28 млн.) и Нигерия (22 млн.). При износа водещи са РЮА, Намибия и Нигерия, а при вноса – Танзания, РЮА и Мозамбик. Именно това са държавите, за които ще бъдат представени основните търгувани продукти.

Основните износни продукти на България за РЮА през 2013 г. са горивата (86%), следвани от другите преработени продукти (6%) и машините (5%). Първата група стоки е изцяло заета от нефтени масла и масла от битуминозни минерали, а във втората основните експортни продукти са крафтхартия за торби (4.5 млн. евро), медни пръти и профили (1.5 млн. евро) и ламарина от рафинирана мед (1.1 млн. евро). При машините износът е разнообразен и включва всички подгрупи от групите машини с общо предназначение за тях и други електрически машини, като най-много (2.9 млн. евро) са електрическите акумулатори.. РЮА заема челно място като източник на внос за България сред африканските държави на юг от Сахара през целия период. Водещи във вноса за 2013 г. са другите суровини

(51%), другите преработени продукти (38%) и машините (9%). Основните продукти в групата на другите суровини, които България внася, са медни руди и техните концентрати (13.7 млн. евро), сурови овчи кожи (2.8 млн. евро), животински косми (2.4 млн. евро) и камгарна вълна (0.8 млн. евро). Вносът на други преработени продукти е концентриран почти изцяло в други артикули от кожа (13 млн. евро) и възстановена кожа (1.6 млн. евро), а този на машини – в товарни автомобили (2.3 млн. евро) и леки автомобили (0.4 млн. евро).

Износът за Намибия през 2013 г. е доминиран изцяло от другите суровини (99%). Единственият продукт в тази група стоки, който България изнася за Намибия са медни руди. Вносът тук е пренебрежимо малък (едва 220 хил. евро), като в него основно място (73%) заема необработеният цинк.

България внася от Танзания основно други суровини (90%) и други преработени изделия (9%). И в двете групи стоки основен търгуван продукт е медта – медни руди (47 млн. евро) и нерафинирана мед (5 млн. евро). Вносът на тези продукти се осъществява за първи път през 2013 г. – единствената година от разглеждания период, в която Танзания е сред основните търговски партньори на България. В доста по-ниския като стойност износ (4 млн. евро) основно място заемат машините (71%), сред които преобладава експорта на касови апарати (2.6 млн. евро) и другите преработени стоки (21%).

Вносът от Мозамбик е почти изцяло на други преработени изделия (99.5%), като основният импортен продукт е необработен алуминий (24.9 млн. евро). Следва да се отбележи, че 2013 е първата година, в която този продукт започва да се внася от Мозамбик и в която страната заема по-сериозен дял от търговските потоци на България. В значително по-малкият по-обем износ (3 млн. евро) основно място заемат машините (79%), а над 95% от тях са електрически трансформатори с течен диелектрик.

Основните продукти, изнасяни за Нигерия през 2013 г. са разнообразни – други преработени продукти (38%), машини (37%) и храни (22%). Сред другите преработени продукти преобладават пръти от нелегирана стомана (7.5 млн. евро). При машините е налице по-голяма диверсификация – изнасят се над 20 различни вида продукти, но най-значим е износът на пакетиращи машини (2.8 млн.), частта за тях (1.9 млн.) и електрически акумула-

тори (1.4 млн. евро). Почти всички храни, които се изнасят пък, са царевича (4.4 млн. евро). Във вноса, който е с много по-малка стойност (800 хил. евро) водещи са другите преработени изделия (64%) и храните 35%), като основният импортен продукт са текстилните прежди (540 хил. евро).

Търговията с мед и медни руди

Търговията с медни руди и техните концентрати и медта (рафинирани медни аноди, рафинирани медни католи, медни пръти, ламарина от мед и пр.) заема сериозен дял от общите търговски потоци с африканските държави на юг от Сахара след 2006 г., достигай до 41% през 2013 г. Затова и на тези продукти ще бъде отделено по-специално внимание, като периодът, който ще бъде разгледан е 2006-2013 г.

Въпреки че производството, вносът, износът и външнотърговският оборот на цветни метали са обект на подробен ежегоден анализ в годишните издания „Металургията в България“ на Българската асоциация на металургичната индустрия. В подробния анализ обаче липсват данни за търговията с африканските държави. Единственият документ, в който някоя от тези страни се споменава, е анализът на Българска стопанска камара за износа на България (Илиев, 2014), където се казва само, че „медните руди се изнасят за Намибия и Китай“ (с. 3).

Според анализа на Българската стопанска камара медта и изделията от мед заемат второ място сред водещите стокови групи в износа на България за 2013 г., а България е на 20-то място в света по износ на тези продукти (Илиев, 2014, с.1). Сред водещите стоки в износа на България трето място заема рафинираната катодна мед (1.3% от световния износ, 15-то място в света), четвърто – нерафинираната анодна мед, при която „България запазва водещо място в света ... вече няколко години“ (2-ро място в света с 15.2% от световния износ), и десето – медните руди и техните концентрати, при които с 0.7% от световния износ България е 20-та в света.

Държавите, с които България търгува с посочените продукти за периода 2006-2013 г. са едва 8 – Конго, Намибия, Танзания, Южна Африка, Коморските острови, Судан, Замбия и Зимбабве, като първите четири от тях заемат над 97% от търговските потоци през всяка от годините.

Единствената от разглежданите години, в която България търгува повече с мед, отколкото с медни руди, е 2006 г., като след 2009 г. медните руди заемат почти изцяло стойността на търговските потоци (96-99%), 96% за 2013 г.

Търговията с мед и медни руди с африканските държави на юг от Сахара заема сериозен дял от общата търговия на страната и особено от търговията с държави извън ЕС (съответно 12.4 и 28% за 2013 г.). Делът на износа надвишава този на вноса – 14.4 и 9.3% от общата търговия и 26 и 28% от извънобщностната търговия на България с мед и медни руди са с държавите от субсахарска Африка, като за 2008-2009 г. износът за тези страни заема 44-45% от общия износ на България за държави извън ЕС.

Общото нарастване на търговията между България и африканските държави с мед и медни руди за периода 2006-2013 г. е 184 млн. евро, като износът се е увеличил около три пъти повече от вноса (съответно с 138 и 46 млн. евро). Единствено през 2013 г. се наблюдава спад в износа (с 65 млн. евро), докато при вноса има доста колебания, като през 2011 и 2012 г. той е почти равен на нула, а най-висока е стойността му през 2013 г. – 68 млн. евро.

Интересно е и съотношението внос-износ – през 2006 г. вносът е 99.9% от търговските потоци, през 2007 г. двата показателя са приблизително равни, а през всички следващи години преобладава износът, като за 2011 и 2012 г. той е 100% от цялата търговия. През 2013 г. България отново започва и да внася, така че съотношението внос-износ е 37:63%. Това се отразява и на салдото – през 2012 г. то е 203 млн. евро, докато през 2013 е 71 млн.

В последното издание на „Металургията в България“ се правят констатациите, че „българската цветна металургия, както в количествено, така и в стойностно изражение, продължава да формира значително положително външнотърговско салдо. Това я прави структуроопределящ сектор във външната търговия на страната, който подобрява ... нейния външнотърговски баланс.“ (БАМС, 2014, с. 58), както и че „цветната металургия в България е сектор с ярко изразена експортна ориентация“ (пак там, с.61). Според анализа на БСК пък медта и медните руди са „нишови продукти, конкурентоспособни в глобален план“ (Илиев, 2014, с.2). Въпреки това, нито производителите, нито потребителите, нито отговорните

държавни органи не отчитат сериозното място, което африканските партньори на България на юг от Сахара заемат като износна дестинация, а от 2013 г. и като голям източник на внос на тези продукти. Това идва да покаже още веднъж липсата на интерес към региона, който показва огромен потенциал.

Заклучение

Очевидно е нарастващото значение във външнотърговските отношения на страната на държавите в Африка, и особено на тези на юг от Сахара – стойността на търговията с тях нараства над 3 пъти по-бързо от тази на общите търговски потоци на България извън ЕС. Потенциалът, който търговията с тези държави открива пред България, е още по-голям и от гледна точка на увеличаващото се силно положително салдо на търговията с тях.

Изводът, който се налага от подробното разглеждане на стоквата структура на търговията на България с държавите в Африка, е, че за съжаление с малки изключения тя е слабо диверсифицирана. Внасят се ограничено количество продукти, почти само суровини, като най-голяма е стойността на металите (най-вече мед, преработена или не), какаото, кафето и тютюна. За съжаление, износът също е съставен предимно от суровини (горива, метали и минерали). Положителен е фактът, че, макар и малка като стойности, се наблюдава известна разнородност, особено при износа на машини и оборудване.

Интересна е и констатацията, че най-търгувания продукт (медните руди) България внася от някои от африканските държави (РЮА и Танзания), а изнася, макар и в големи от внесените количества, за съседната

на тях Намибия. Именно медните руди и медта са продукти, структуроопределящи за българския износ и са конкурентоспособни – не само по отношение на търговията с държавите в суб-сахарска Африка, но и в глобален план.

В момента взаимните контакти в търговско-икономическата сфера между България и държавите в Африка на юг от Сахара се конкретизират предимно в проучване на пазарните възможности, обмен на икономическа информация, делови и бизнес посещения на представители на български и африкански фирми, провеждане на двустранни бизнес форуми и др. Тези спорадични инициативи обаче не са достатъчни за реализиране на огромния потенциал за развитие на търговските и икономическите отношения между България и тези държави.

Литература

1. БАМС. (2013). *Металургията в България през 2012 г.* БАМС. С.
2. БАМС. (2014). *Металургията в България през 2013 г.* БАМС. С.
3. Илиев, В. 2014. *Къде е мястото на България в световния износ през 2013?* БСК. С.
4. Eurostat. <http://ec.europa.eu/eurostat>.

Eduard Marinov
Economic Research Institute at BAS
Department „International Economics“
1040 Sofia, 3 Aksakov Str.
e-mail: eddie.marinov@gmail.com

УПРАВЛЕНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

Технически редактор

Иван Димитров

Пенка Пеева

Художник на корицата

Красимир Николов

Издателство

Университет „Проф. д-р Асен Златаров”

Формат – 206 / 290

Излязла от печат – 22 юни 2015

MANAGEMENT AND EDUCATION

Technical Editor

Ivan Dimitrov

Penka Peeva

Cover Design

Krasimir Nikolov

House Press

Prof. Dr Assen Zlatarov University

Format – 206 / 290

Published – 22 June 2015